

TATIANA W. GALKINA

Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny w Tomsku

Rola i funkcje domowego muzeum w wychowaniu rodzinnym studentów

The role and the functions of family museums
in family education of university students

Współczesny świat komunikacji i komputeryzacji XXI wieku coraz bardziej wpływa na kształtowanie młodych pokoleń. Codziennie przedstawia najnowszą technologię funkcjonowania człowieka we współczesnym społeczeństwie, narażając dotychczasowe systemy wartości, określa statusy osobowości.

W odpowiedzi na te wyzwania, młody człowiek dąży do wpasowania się w szybki przepływ informacji, opanowania nowych technologii i kompetencji, aby być kreatywnym, mobilnym i konkurencyjnym na rynku pracy.

Nieustanne dążenie do doskonalenia zawodowego, wymagające sporo czasu i wysiłku, odsuwa często na plan drugi aspekty moralne, zdrowotne i estetyczne rozwoju osobistego. Szczególnym wpływom poddają się stosunki w rodzinie z rodzicami i pozostałymi krewnymi. Mieszkanie większości studentów poza domem, samodzielny charakter nauki na uczelniach prowadzi do pewnego rodzaju zaniedbania tradycji rodzinnych, odroczenia komunikacji z rodzicami i dziadkami na czas bardziej wolny. W tym okresie główną treścią komunikacji z krewnymi staje się wsparcie materialno-finance pochodzące od rodziców.

Zdając sobie sprawę, że proces wychowania rodzinnego ma charakter permanentny, ważne jest, by w trakcie studiowania nie zostały osłabione: więzi rodzinne, miłość i szacunek do członków rodziny, opieka oraz uwaga do starszych przedstawicieli rodziny i rodu. Tylko rozumienie siebie jako kontynuatora pracy przodków, nierozłącznego ogniwa w łańcuchu pokoleń pomaga kształtować świadomość historyczną posiadającą kryteria wartości odnoszone do udziału rodziny i rodu w historię ojczyzny.

Zainteresowanie się tematem wynika zarówno z braku badań dotyczących problematyki, jak również z poszukiwania praktycznych środków oddziaływania w wychowaniu dorosłych dzieci – studentów. Jednym z takich środków są kolekcje rodzinne, kształtujące muzeum domowe. Celem danego artykułu jest określenie roli i funkcji muzeum domowego w wychowaniu studiującej młodzieży.

Jaki jest stosunek współczesnych studentów wydziału historyczno-filologicznego Uniwersytetu Państwowego w Tomsku do swoich rodzin, tradycji rodzinnych i rodzinnych relikwii?

Zaproponowana studentom I–V roku ankieta „Muzeum domowe” zawiera cztery zestawy pytań:

1. Pytania służące wyłonieniu personalizacji najstarszych członków rodziny (nazwiska i zawody pradziadków i dziadków);
2. Pytania rejestrujące obecność w rodzinie przedmiotów mających wartość muzealną (rzeczowe, pisemne, wizualne źródła) oraz sposoby ich przechowywania i porządkowania;
3. Pytania mające na celu zidentyfikowanie w rodzinie niematerialnego dziedzictwa kulturowego (historie rodzinne, legendy, tradycje) oraz
4. Kwestie związane z rozumieniem prestiżu rodziny i dumy ze swojego rodu.

Wyniki badania, w którym wzięło udział 104 studentów, ukazały rzeczywistą sytuację z 2012 roku w jednej z uczelni akademickich miasta Tomsk. Odpowiadając na pytania z pierwszego zestawu, 92% studentów stwierdziło, że pamięta nazwiska swoich dziadków, natomiast 8% uczniów ich nie zna. Co do pradziadków, ich nazwiska są znane tylko 55% studentów. Przy czym, jeśli u studentów V–III roku znajomość imion dziadków i pradziadków odpowiednio wynosi 100% i 71%, to u studentów pierwszego roku – 95% i 26%. Dane te świadczą o tym, że w wielu rosyjskich rodzinach brakuje dokumentów z okresu radzieckiego, tj. lat 1920–1950 – z czasów prowadzenia kolektywizacji i jej następstw, oraz okrutnych represji stalinowskich. Ponadto, w celu ochrony rodziny wiele osób ukrywało przed władzą prawdziwe fakty z historii swojej rodziny, oraz zmuszeni byli do tego, by nie opowiadać o tym swoim dzieciom. Dlatego też obecnie wydaje się utracona pokaźna warstwa rosyjskiej historii rodziny jako integralnej części historii Syberii i Rosji.

Ta tradycja milczenia w celu samoobrony rodziny okazała się dość trwałą: nawet teraz niektóre osoby wolą nie wypowiadać się na temat historii swojej rodziny i rodu. Sytuacja ta miała negatywny wpływ na obecność w rodzinie historii mówionej, opowieści i legend. Pradziadkowie, generalnie nie przeżyli burzliwego wieku XX, a dziadkowie – główni „opowiadacze” rodzi-

ny zmuszeni byli do milczenia. Tym sposobem dzisiejsi młodzi ludzie, nie przyzwyczajeni do tego, by słuchać legend i opowieści rodzinnych, zazwyczaj nie odczuwają takiej potrzeby. Mówią o tym dość wyraźnie wyniki ankietowania: 52% studentów nie zna żadnych opowieści i legend rodzinnych, 48% pamięta urywkowe zdarzenia z biografii dziadków i pradziadków.

Co do wiedzy o zawodzie przodków, tylko 68% studentów wymieniło zawody nauczycieli, lekarzy, księgowych, artystów, krawców, mechaników, inżynierów, wojskowych, przewodniczących sowchozów itp. Świadczy to o tym, że zwiększyła się liczba studentów wywodzących się z obszarów wiejskiej i miejskiej inteligencji. Pozostałe 32% studentów nie było zainteresowane zawodami najstarszych członków rodziny. Bardzo pomocne dla powołania domowego archiwum i muzeum jest stworzenie drzewa genealogicznego własnego rodu. Jedynie 7% respondentów prowadziło tego rodzaju pracę w swoich rodzinach, choć potrzeby tworzenia drzewa są świadomi wszyscy studenci. Tak więc, w jednej z rodzin została stworzona „Księga pamięci”, w drugiej – napisana przez dziadka książka o własnym rodzie, a w kilku rodzinach zostało sporządzone drzewo genealogiczne. Na podstawie materiału z drzewa genealogicznego, można rozpocząć personizację funduszu muzeum domowego, tj. zebrać, scenariusze i materiały graficzne o życiu każdego członka rodziny.

Wyniki badania potwierdzają obecność w rodzinie muzealiów u 94% studentów. Wśród prawdziwych przedmiotów zabytkowych zostały wymienione nagrody (zwykle medale z II wojny światowej) – 27%, ikony – 16%, broń („zdobycza” bądź otrzymana przy odznaczeniu) i inne przedmioty – 14%, robótki kobiece (haft, dziewiarstwo) – 14%, narzędzia gospodarstwa domowego (krosno, koło przędzenia) – 12%, monety, banknoty, meble, naczynia – 9%, biżuteria – 7%. Wśród obiektów muzealnych wymieniane były również szkatułki, znaczki, zegarki, ubrania, instrumenty muzyczne, torby, łyżki srebrne, filcowane wyroby, ozdoby świąteczne i dywany. Należy zauważyć, że kryteria wyboru obiektów muzealnych (rzadkość, data produkcji, wartość artystyczna, wartość pamiątkowa), nie są dokładnie zrozumiane przez niektórych studentów (23%).

Do części rzeczy studenci mają szczególny stosunek: dotyczy to przede wszystkim odznaczeń i broni wręczanej przy wyróżnieniach. W ankietach pojawiały się takie zdania: „Mój pradziadek otrzymał kilka medali za udział w wielkiej wojnie ojczyźnianej”, „Moi dziadkowie walczyli za Ojczyznę i byli dobrymi ludźmi”, „Poczucie dumy zostało przekazane mi przez mojego dziadka, który przeszedł przez całą wojnę”. Oglądając i przymierzając

ordery, i medale dziadków, młody człowiek utożsamia się z ich bohaterskimi czynami. Prawdziwy patriotyzm rodzi się na gruncie rodziny, z dumy z jego dziadka – bohatera, ze swojej rodziny.

Jak wynika z ankiet, bardzo rozpowszechnione w rodzinach były prace ręczne kobiet: dziewiarstwo i haft (ściegiem krzyżykowym i gładkim). Prawdziwe mistrzynie oddawały się długiej i żmudnej pracy: dziergały obrusy i lambrekiny, serwetki, kołnierze; haftowały obrazy dla dekoracji domu rodzinnego. Takie wzorce sztuki rodzinnej sprzyjają wychowaniu pracowitości i wrażliwości estetycznej młodzieży. W niektórych rodzinach przechowywane są narzędzia rzemiosła kobiet: poczynając od wrzeciona po maszyny do szycia.

W ostatnim czasie młodzi ludzie zaczęli rozumieć wartość obrazów świętych jako rodzinnych zabytkowych przedmiotów i dbać o ich konserwację i warunki przechowywania. 87% studentów przyznaje, że w ich rodzinach przechowywane są źródła piśmiennicze, wśród których odnajdujemy: listów z wojny (35%), dokumentów (31%), listów pochwalnych (18%), pocztówek (7%), książek, w tym Biblia (5%), a także wycinki z gazet i memuary rodzinne. Jeśli chodzi o źródła wizualne, szczególnie zdjęcia, są one przechowywane w 96% rodzin.

Analizując odpowiedzi, należy zauważyć, że przechowywane w rodzinie antyki, piśmiennicze i wizualne materiały są przedstawiane jako dość dużej ilości zasoby przypadkowo ułożone w starych, teczkach, pudełkach itp. Ponadto o te materiały nikt się nie upomina, o ile w rodzinie nie znajdzie się entuzjasta zainteresowany odbudową historii rodzinnej. Tak więc, jest oczywiste, iż kolekcja rodziny, w wychowaniu młodego pokolenia w dobrych tradycjach swojej rodziny i rodu, jest niedoceniana. Dowodem na to jest fakt, że co drugi student powiedział, iż w jego rodzinie nie ma tradycji związanych z kultem przodków.

Nie pozostaje wątpliwości, iż istnieje dość poważny problem. Pokolenie „Iwanów nie pamiętających pokrewieństwa” połączone za pomocą ścisłej komunikacji w przestrzeni globalnego Internetu, ale nie zwracające uwagi na najbliższe otoczenie, w tym przede wszystkim rodzinę, nie może pozostawić pokolenie starszych ludzi obojętnym, które jest odpowiedzialne za ich wychowanie. W związku z tym, „rodowodowy” materiał istniejący w rodzinie powinien być w pełni wykorzystywany w wychowaniu.

W przeciwieństwie do muzeum publicznego (państwowego, instytucjonalnego, społecznego) muzeum domowe jest przede wszystkim muzeum archiwalnym. Głównym celem takiego muzeum jest zachowanie rodzinnego

dziedzictwa dla przyszłych pokoleń, ukierunkowanie na utrwalanie „sławnych dziejów swoich ojców i dziadów”. Przy tym funkcja poczucia bezpieczeństwa muzeum domowego łączy się z funkcją wychowawczą, prognozującą rodzinną ciągłość, wspomagającą wzmocnienie wizerunku i prestiżu rodziny.

Największy wpływ w tym przypadku uzyskuje się poprzez wspólną aktywność przedstawicieli starszych i młodszych pokoleń np. w trakcie rysowania drzewa genealogicznego, przy wyszukiwaniu archiwów, podczas wywiadów z krewnymi, przy spisywaniu rodzinnych legend, sporządzaniu wspomnień czy też ujawnianiu eksponatów. Tak więc we wspólnej pracy członków rodziny realizowane są takie funkcje muzeum domowego, jak: aksjologiczna, badawcza, informacyjno-poznawcza i komunikatywna.

Zgodnie z główną funkcją muzeum domowego – archiwalną – powinny być przestrzegane specjalne warunki przechowywania dziedzictwa rodzinnego. Wszystkie elementy (tj. przechowywane jednostki) muzeum domowego powinny znajdować się w czystym miejscu, osobno od przedmiotów codziennego użytku domowego. Specjalne warunki przechowywania starych dokumentów i zdjęć wymagają umieszczania każdego zdjęcia lub dokumentu w osobnej dopasowanej (lub ciemnej) kopercie z dala od światła słonecznego, w pomieszczeniu o stabilnej temperaturze. Nie wolno używać kleju do zabezpieczenia zdjęć w albumach. Szacunek do przedmiotów muzeum domowego pozwala na ich konserwację przez długi okres.

Wraz z kultywowaniem w ten sposób dziedzictwa rodzinnego, duże znaczenie dla młodych ludzi posiada praktyczne odwoływanie się do tego dziedzictwa przy okazji cerkiewnych dni pamięci (Dzień Rodziców¹) i rodzinnych spotkań międzypokoleniowych. Jak wynika z badań, konieczne staje się ponowne wprowadzenie do życia codziennego różnorodnych zajęć z wykorzystywaniem pamiątek rodzinnych, na przykład: oglądanie albumu rodzinnego, medali dziadków i rękodzieł babć, czytanie listów z wojny i listów pochwalnych, oglądanie zeszytów pierwszoklasistów i dyplomów absolwentów uczelni.

W tym przypadku muzeum domowe może pełnić również funkcję rekreacyjną, która pozwala poczuć bliskość duchową wszystkich członków rodziny i wygodne otoczenie w przytulnym domu rodzinnym. Można również nakręcić filmy i utworzyć strony internetowe: „Moje drzewo genealogiczne”, „Mój ukochany dziadek”, „Rodzinna kolekcja numizmatyczna”, „Historia rodzinnego obrazu świętego” itp.

¹ Roditelskij Deń, odpowiednik polskiego Święta Dnia Zmarłych [- L.].

Tak więc, przeprowadzone badania pokazują, że założenie i uprawianie w domu muzeum może mieć decydujący wpływ na: socjalizację studentów, rozładowanie napięcia między „ojcami i dziećmi”, kształtowanie poczucia szacunku i dumy dla rodziny. „Jestem dumny z moich rodziców i dziadków z ich ciężkiego losu i z tego, że nas wychowali” – napisał jeden z badanych studentów. Choć w rzeczywistości, prawie każda rodzina ma materiał do takiego muzeum domowego, wymagane są intensywne prace nad jego „reanimacją” i aktywizacja wspólnych wysiłków pokoleń. A następnie muzeum domowe jako majątek rodziny, mający istotny potencjał edukacyjny będzie w stanie w pełni zrealizować nieodłączne funkcje: ochronną (bezpieczeństwa), aksjologiczną, badawczą, informacyjno-poznawczą, edukacyjną, komunikacyjną, rekreacyjną i estetyczną.

Tłumaczenie z języka rosyjskiego: Luba Jakubowska

Bibliografia

- Galkina T.V., *The Concept of the Home Museum as a Communicative Space of Family Leisure*
// *Роль и функции домашнего музея в семейном воспитании студентов*, „Tomsk State Pedagogical University Bulletin” 2012, Issue 9(124).